

รายงานการวิจัยเรื่อง

การพัฒนารูปแบบการประเมินคุณภาพ

ผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน¹ และ อรุณี อ่อนสวัสดิ์²

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 ถึง 51 ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งการประกันคุณภาพภายในและภายนอก เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ทุกระดับ โดยถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ; สมศ. โดยสถานศึกษาทุกแห่งจะต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานฯ ดังกล่าว อย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542. หน้า 24-25) จึงทำให้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ขึ้น และได้ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 4 พฤศจิกายน 2543 เป็นต้นมา

* วิทยานิพนธ์ ระดับดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร

1 ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิจัยและการประเมินผลการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

ประเมินผลการจัดการศึกษา เพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย หลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

การดำเนินงานของ สมศ. จะเน้นระบบการควบคุมคุณภาพในการประเมินอย่างมาก มีการควบคุมทุกขั้นตอน นับตั้งแต่การคัดเลือกผู้ประเมิน เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นคนดีมีความสามารถ เนื่องจากผู้ประเมินมีความสำคัญต่อการประเมินเป็นอย่างมาก จึงต้องให้ความสำคัญต่อการคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม แล้วให้การฝึกอบรมเพื่อรับรองบุคคลที่มีคุณธรรมและความรู้ความสามารถ มาเป็นผู้ประเมินภายนอก มิฉะนั้นแล้ว ก็จะได้ผู้ประเมินภายนอกที่ไม่ดี และไม่มีคุณภาพ ซึ่งจะทำให้การประเมินไม่บังเกิดผลในการพัฒนาคุณภาพ แต่กลับจะทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณและทรัพยากร ในการดำเนินการโดยเปล่าประโยชน์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544. หน้า 130-131) เพราะองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของคุณภาพการประเมิน คือ คุณภาพของผู้ประเมิน (ศิริชัย กาญจนาวาสี, 2545. หน้า181)

การที่จะทราบถึงคุณภาพของผู้ประเมินได้นั้น จำเป็นต้องใช้วิธีการหรือรูปแบบการประเมิน ที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับบริบทของการประเมิน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมิน โดยเน้นที่ผู้ประเมินภายนอก (external evaluators) ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งนับว่า ผู้ประเมินภายนอกได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการตรวจสอบคุณภาพของการจัดการศึกษา และเป็นกลไกที่จะสะท้อนผลของการดำเนินงานของสถาบันการศึกษาได้เป็นอย่างดี จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประเมินคุณภาพการทำงานของผู้ประเมินภายนอก เพื่อบ่งบอกคุณภาพของผู้ประเมิน สามารถชี้จุดเด่น จุดด้อย ซึ่งเป็นข้อมูลย้อนกลับสำหรับผู้ประเมินภายนอกในการพัฒนาปรับปรุงตนเองให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น และทำให้ได้สารสนเทศสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สมศ. หรือหน่วยประเมิน ได้ทราบ ศักยภาพของผู้ประเมินภายนอกในสังกัด เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาผู้ประเมินภายนอก สู่อำนาจที่มีอาชีพต่อไป นอกจากนั้นยังเป็นการกำกับ ดูแลและติดตามการดำเนินงานประเมินให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งรูปแบบที่พัฒนาขึ้นจะเป็นการพัฒนาและส่งเสริมระบบการประเมินคุณภาพทางการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ในการพัฒนาศาสตร์ของการประเมินอีกด้วย

สำหรับงานวิจัยประเภทการพัฒนารูปแบบการประเมิน ตัวบ่งชี้และเกณฑ์ นั้น มักมีข้อจำกัดในเรื่องของการนำรูปแบบฯ ไปใช้เพื่อการประมวลผลการประเมิน ทั้งนี้ผู้ที่ใช้รูปแบบการประเมินนั้นต้องนำผลการประเมินที่ได้ไปคำนวณตามค่าน้ำหนักขององค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และแหล่งผู้ประเมิน อีกทั้งยังมีความลำบากในเรื่องของการแปลผลการประเมิน ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้นอกจากจะดำเนินการพัฒนารูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว ผู้วิจัยยังสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับประมวลผลการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอกสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้รูปแบบการประเมินฯ ที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์และ

สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะดังนี้

1. เพื่อสร้างรูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อประเมินรูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับประมวลผลการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามรูปแบบการประเมินที่พัฒนาขึ้น

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีความสำคัญดังนี้

1. สามารถนำรูปแบบการประเมินฯ นี้ไปใช้ประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อบอกถึงระดับคุณภาพและสะท้อนการดำเนินงาน ซึ่งจุดเด่นและจุดที่ควรแก้ไขของผู้ประเมินภายนอก ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงตนเองให้มีคุณภาพและเป็นการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพทางการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. การนำรูปแบบการประเมินฯ ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของผู้ประเมินภายนอก ซึ่งจะเป็นแนวทางในการวางแผนและกำหนดทิศทางเพื่อพัฒนาและฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอก ตลอดทั้งการจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอก เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและบริบทของการประเมินให้มากที่สุด
3. สามารถนำรูปแบบการประเมินฯ ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการประเมินเพื่อรับรองวิทยฐานะการออกใบประกอบวิชาชีพหรือเพิกถอนใบประกอบวิชาชีพสำหรับผู้ประเมินภายนอกได้

ขอบเขตของการวิจัย

1. ผู้ประเมินภายนอกที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ประเมินภายนอกประเภท 1 (นิติบุคคล) ที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรผู้ประเมินภายนอก และได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) แล้วเท่านั้น

2. รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก พัฒนาขึ้นเพื่อนำไปใช้สำหรับการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งพัฒนารูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบการประเมินและคู่มือการใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอกสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา บทความ รายงานการวิจัยทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้เข้าร่วมสังเกตการณ์การฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ตลอดหลักสูตร และสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ วิทยากรฝึกอบรมผู้ประเมินภายนอก ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ผู้ประเมินภายนอกที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) และได้ปฏิบัติงานประเมินสถานศึกษามาแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู-อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และกรรมการสถานศึกษา โดยได้กำหนดประเด็นในการสังเกตการณ์และสัมภาษณ์ไว้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ลักษณะทั่วไปของรูปแบบการประเมิน องค์ประกอบที่ใช้ในการประเมิน และแหล่งผู้ประเมินที่ใช้ในการประเมิน

จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลสารสนเทศที่ได้จากทั้ง 3 แหล่ง ได้แก่ การทบทวนเอกสาร การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ มาประมวลเข้าด้วยกัน โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (Content Synthesis) เพื่อหาได้เนื้อหาโครงสร้างของร่างรูปแบบการประเมินฯ ในเบื้องต้น และร่างองค์ประกอบตัวบ่งชี้ และแหล่งผู้ประเมินที่ใช้ในการประเมิน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของร่างรูปแบบการประเมินฯ จากนั้นผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบการประเมิน ที่สังเคราะห์ขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณา แสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุง ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมิน จำนวน 2 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิด้านจิตวิทยา จำนวน 1 ท่าน

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขร่างรูปแบบการประเมินฯ ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น จากนั้นได้ดำเนินการให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 ท่าน ได้พิจารณาตรวจสอบสาระที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของรูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยการตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 รอบ โดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) ซึ่งให้พิจารณาใน 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ องค์ประกอบที่ใช้ในการประเมินฯ ตัวบ่งชี้ที่ใช้ในการประเมินฯ แหล่งผู้ประเมินที่ใช้ในการประเมินฯ คำนำหนักความสำคัญขององค์ประกอบ

ตัวบ่งชี้ แหล่งผู้ประเมิน และเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินฯ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 30 ท่าน ได้มาจากการให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 4 ท่าน เสนอชื่อ (Nomination Process) ผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้วิจัย ได้ทำการคัดเลือกโดยการเรียงลำดับความถี่ที่ได้รับการเสนอชื่อจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 4 ท่าน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม ในกระบวนการเดลฟาย จำนวน 3 รอบ จากนั้นจึงได้นำผลการตรวจสอบความตรงขององค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ แหล่งผู้ประเมิน และเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ที่ได้จากกระบวนการเดลฟาย มาประกอบการสร้างรูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมิน ภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินฯ และคู่มือ การใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามลำดับ ในส่วน ของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ ดำเนินการสร้างขึ้นทั้งหมด จำนวน 11 ฉบับ และได้นำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 ท่าน ได้พิจารณา ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือฯ ดังกล่าว แล้วดำเนินการปรับปรุง/แก้ไข คัดเลือกข้อคำถามที่มีคุณภาพตาม ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และความคิดเห็น /ข้อเสนอแนะที่กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิได้นำเสนอไว้ในเครื่องมือที่พิจารณา จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการ นำเครื่องมือฯ จำนวน 4 ฉบับ (แบบทดสอบวัดความรู้ จำนวน 3 ฉบับ และแบบวัดเจตคติจำนวน 1 ฉบับ) ไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มผู้ประเมินภายนอกที่ได้รับการรับรองจากสำนักงานรับรอง มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง จำนวน 30 คน ในเขตจังหวัดพิษณุโลก สุโขทัย ชัยภูมิ และขอนแก่น จากนั้นนำผลการตอบมา วิเคราะห์คุณภาพเพื่อคัดเลือกข้อคำถาม และจัดพิมพ์สำหรับใช้ในการทดลองในขั้นตอนต่อไป

จากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมิน ภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำไปใช้ประกอบการประเมินตามรูปแบบฯ แล้วจึงนำไปให้ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดและประเมินที่เป็นวิทยากรเครือข่ายของสำนักงานรับรองมาตรฐานและ ประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) จำนวน 1 ท่าน และตัวแทนหน่วยประเมิน จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ กรรมการผู้จัดการบริษัทประเมินภายนอก, ผู้ประสานงานสมาคมผู้ประเมินเพื่อพัฒนา คุณภาพการศึกษา และอุปนายกสมาคมผู้ประเมินภายนอกทางการศึกษาแห่งประเทศไทย ได้พิจารณา ประเมินรูปแบบการประเมินฯ และคู่มือการใช้รูปแบบการประเมินฯ (ก่อนนำไปทดลองใช้) ซึ่งเก็บ ข้อมูลโดยการให้ตอบแบบสอบถาม และผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เพิ่มเติมด้วยตนเอง ที่เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ และสุรินทร์ เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม จากนั้นผู้วิจัยได้นำผลการประเมินและข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุง/แก้ไขรูปแบบการประเมินฯ และคู่มือการใช้รูปแบบการประเมินฯ ให้มีความ เหมาะสมมากยิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองใช้ในสถานการณ์จริงต่อไป

ตอนที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

ในขั้นตอนนี้เป็นการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานเมื่อนำไปใช้ในสถานการณ์จริง โดยมุ่งพิจารณาคุณภาพของรูปแบบฯ ด้านความตรง (Validity) เป็นหลัก ซึ่งใช้เทคนิคกลุ่มรู้จัก (Known group technique) โดยการนำรูปแบบการประเมินที่พัฒนาขึ้น ไปใช้ประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอกที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 28 คน จาก 2 หน่วยประเมิน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ประเมินภายนอกที่มีคุณภาพสูง จำนวน 14 คน กับกลุ่มผู้ประเมินภายนอกที่มีคุณภาพต่ำ จำนวน 14 คน ซึ่งได้รับการตัดสินแยกกลุ่มคุณภาพจากผู้จัดการ/หัวหน้าฝ่ายวิชาการ ที่มีความคุ้นเคยกับผู้ประเมินภายนอก ในสังกัดเป็นอย่างดีและมีความน่าเชื่อถือในการตัดสินแยกกลุ่มผู้ประเมินดังกล่าว โดยผู้ประเมินภายนอกที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจะปฏิบัติงานประเมินสถานศึกษาในเขตพื้นที่ 5 จังหวัด ได้แก่ อุบลราชธานี กาฬสินธุ์ บุรีรัมย์ เพชรบูรณ์ และนครสวรรค์ ซึ่งจะได้รับการประเมินจาก 3 แหล่ง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนผู้ประเมินภายนอก (ในทีมประเมินเดียวกัน) และตัวแทนสถานศึกษาที่รับการประเมิน

จากนั้นจึงดำเนินการประเมินตามแผนการประเมิน และนำผลการประเมินที่ได้จากทั้ง 3 แหล่ง ดังกล่าว มาประมวลผลตามค่านำหนักความสำคัญขององค์ประกอบ องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้ และแหล่งผู้ประเมิน แล้วจึงนำคะแนนการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอกมาทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มผู้ประเมินภายนอกที่มีคุณภาพสูงกับกลุ่มผู้ประเมินภายนอกที่มีคุณภาพต่ำ โดยใช้สถิติทดสอบที (t-test) ทั้งในภาพรวมและจำแนกตามองค์ประกอบ

ตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์จริงแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการส่งแบบสรุปรายงานผลการประเมินไปให้ผู้ประเมินภายนอกที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และนอกจากนั้นผู้วิจัยยังได้ส่งสรุปรายงานผลการประเมิน (โดยภาพรวม) ไปให้ผู้จัดการหน่วยประเมินได้รับทราบผลการประเมินโดยภาพรวมอีกด้วย จากนั้นผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการประเมินคุณภาพของรูปแบบการประเมินฯ ที่พัฒนาขึ้น เพื่อพิจารณาว่ามีจุดเด่น จุดด้อย มีความเป็นไปได้ เหมาะสม ถูกต้อง ครบคลุม และมีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างไร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทดลองใช้รูปแบบ และมีความเข้าใจในรูปแบบการประเมินฯ โดยการตอบแบบสอบถามซึ่งประยุกต์ใช้จากมาตรฐานการประเมินบุคคล (Personnel Evaluation Standard) ที่พัฒนาโดยคณะกรรมการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการประเมินทางการศึกษา (The Joint Committee on Standards for Educational

Evaluation. 1988) ซึ่งแบ่งเป็น 4 หมวด ได้แก่ มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standard) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standard) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standard) และมาตรฐานด้านความถูกต้องครอบคลุม (Accuracy) โดยส่งแบบสอบถามไปจำนวนทั้งสิ้น 68 ฉบับ ได้รับกลับคืนมาจำนวน 57 ฉบับ (คิดเป็นร้อยละ 83.82) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้ทำหน้าที่เป็นแหล่งประเมินคุณภาพ ผู้ประเมินภายนอก จำนวน 33 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนผู้ประเมิน (ในทีมประเมินเดียวกัน) และตัวแทนสถานศึกษา ส่วนกลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มผู้ประเมินภายนอกที่ได้รับการประเมินตามรูปแบบฯ จำนวน 24 คน โดยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ นำผลการตอบแบบสอบถามทั้งปลายปิดและปลายเปิดที่กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็น/เสนอแนะ และผลการสัมภาษณ์เพิ่มเติมในขณะทำการทดลองมาใช้พิจารณาเพื่อสรุปผลการประเมินรูปแบบการประเมิน คุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ตอนที่ 4 การพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับประมวลผลการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

หลังจากที่ได้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับประมวลผลการประเมินฯ โดยศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์และปรึกษาผู้ที่มีความรู้ทางด้านคอมพิวเตอร์ จากนั้นจึงวิเคราะห์รูปแบบการประเมินฯ องค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ เกณฑ์ และค่าน้ำหนักความสำคัญ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการออกแบบโปรแกรม แล้วจึงดำเนินการสร้าง โดยใช้โปรแกรม Visual Basic Version 6.0 และได้ทำการทดลองประมวลผลเพื่อตรวจสอบการทำงานของโปรแกรมว่ามีความถูกต้องหรือไม่ หากยังมีข้อผิดพลาดก็ทำการปรับปรุงแก้ไขจนกว่าจะได้โปรแกรมที่ประมวลผลได้ถูกต้อง จากนั้นจึงดำเนินการสร้างคู่มือการใช้โปรแกรม แล้วจึงนำโปรแกรมและคู่มือการใช้โปรแกรมฯ ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จำนวน 4 ท่าน ได้ทดลองใช้โปรแกรมฯ และประเมินความถูกต้องเหมาะสมของโปรแกรมและคู่มือฯ จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขโปรแกรมฯ และคู่มือการใช้ฯ เพื่อให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสร้างรูปแบบการประเมินและคู่มือการใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 ผลการสร้างรูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก ฯ

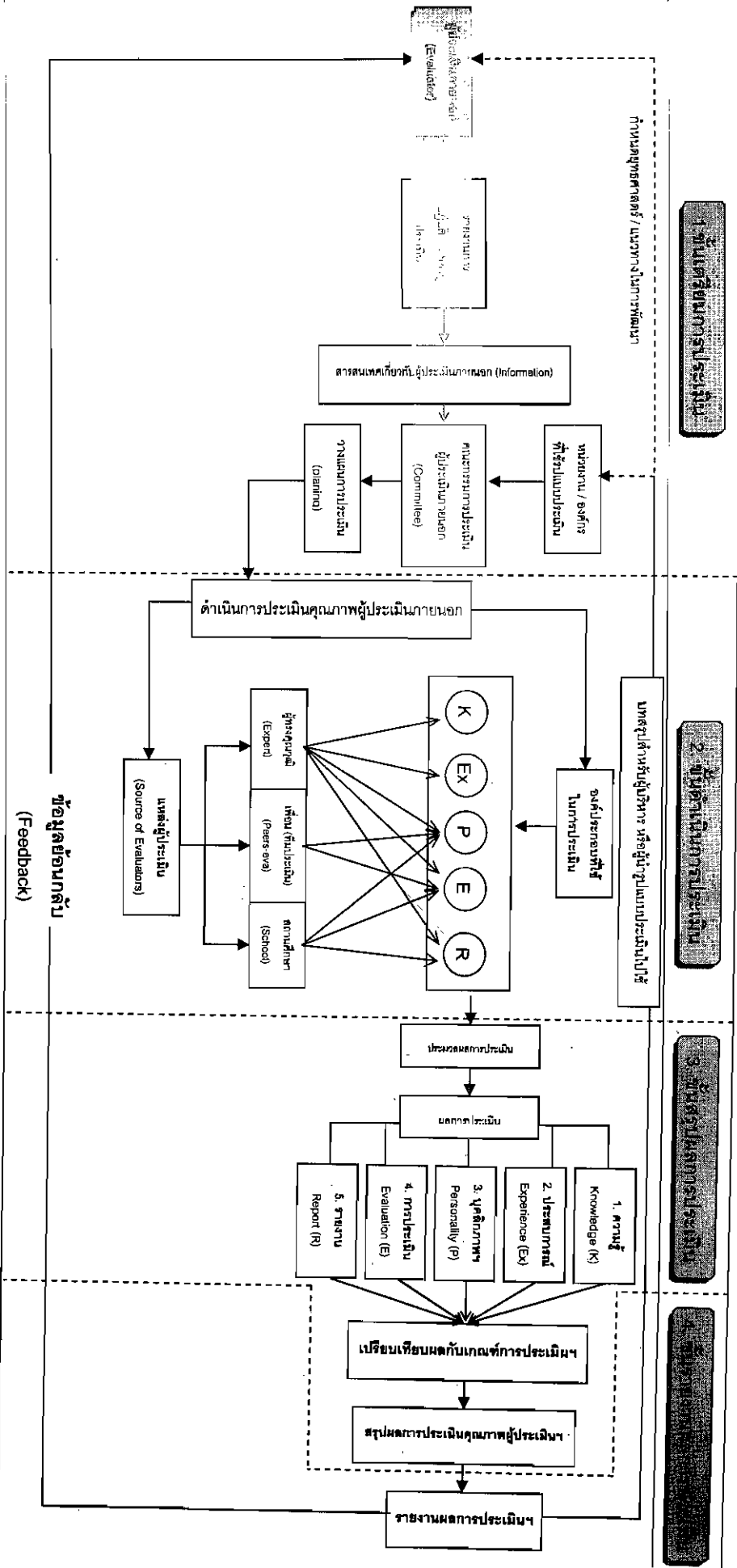
รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นแผนภูมิโครงสร้างที่แสดงถึงกระบวนการของกิจกรรมการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถแสดงได้ดังภาพ 1

จากรูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาชั้นพื้นฐาน (ภาพ 1) สามารถสรุปในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ดังนี้ การประเมินตามรูปแบบดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพผู้ประเมินภายนอก เป็นสำคัญ โดยประเมินจาก 5 องค์ประกอบหลัก (11 องค์ประกอบย่อย 61 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ ความรู้ ประสบการณ์ที่เอื้อต่อประสิทธิภาพในการประเมิน บุคลิกภาพ เจตคติ คุณธรรมและจรรยาบรรณ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานประเมิน และคุณภาพของเอกสารรายงานผลการประเมินสถานศึกษา โดยประเมินจาก 3 แหล่ง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนผู้ประเมินภายนอก (ในทีมประเมินเดียวกัน) และตัวแทนสถานศึกษา ซึ่งมีความเหมาะสมและน้ำหนักความสำคัญในการประเมิน แต่ละองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการประเมิน ขั้นตอนดำเนินการประเมิน ขั้นสรุปผลการประเมิน และขั้นรายงานผลการประเมิน โดยใช้เครื่องมือในการประเมิน จำนวน 11 ฉบับ ซึ่งมีทั้งแบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสอบถาม และแบบประเมินอื่นๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกต การปฏิบัติงานประเมินในภาคสนามของผู้ประเมินภายนอกในสถานการณ์จริง โดยผู้ประเมินต้องเข้าร่วมสังเกตการณ์การประเมินสถานศึกษา อย่างน้อย 2 วัน ได้แก่ วันแรกและผู้ประเมินภายนอกเข้าสู่สนาม (สถานศึกษา) และวันสุดท้ายซึ่งเป็นวันที่ผู้ประเมินภายนอกนำเสนอผลการประเมินด้วยวาจา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างรอบด้าน และใช้เทคนิควิธีที่หลากหลาย การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการคำนวณหาคะแนนคุณภาพของผู้ประเมินภายนอกจากสมการคำนวณในแต่ละตัวบ่งชี้แล้วนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ ซึ่งเป็นเกณฑ์ขั้นต่ำมีลักษณะเป็นเกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) เป็นส่วนใหญ่ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ เกณฑ์การประเมินในระดับตัวบ่งชี้ องค์ประกอบย่อย องค์ประกอบ และในภาพรวม การสรุปผลแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นค่าตัวเลขจากการคำนวณตามสมการ และส่วนที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับจุดเด่น จุดที่ควรปรับปรุงแก้ไข/แนวทางการพัฒนา โดยรายงานผลการประเมินใน 2 ลักษณะคือ การแจ้งผู้ประเมินภายนอกที่รับการประเมิน เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ในการปรับปรุงพัฒนาตนเองและส่วนที่เป็นบทสรุปสำหรับผู้บริหาร/ผู้ใช้ผลการประเมิน เพื่อนำผลที่ได้ไปกำหนดยุทธศาสตร์หรือแนวทางในการพัฒนาคุณภาพผู้ประเมินภายนอก ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1.2 ผลการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาชั้นพื้นฐาน

คู่มือการใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอกฯ เป็นสาระที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก ตามรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้น ซึ่งพบว่ามีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปใช้ประกอบการประเมินได้

ภาพ 1 รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการทดลองใช้รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อพิจารณาคูณภาพของรูปแบบการประเมินฯ ด้านความตรง (Validity) โดยใช้เทคนิคกลุ่มรู้จัก (Known group technique) พบว่า รูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) สามารถจำแนกกลุ่มได้อย่างถูกต้อง ซึ่งพิจารณาได้จากผลการประเมินที่พบว่า กลุ่มผู้ประเมินภายนอกที่มีคุณภาพสูง มีผลการประเมินคุณภาพโดยรวมสูงกว่ากลุ่มผู้ประเมินภายนอกที่มีคุณภาพต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบที่ใช้ในการประเมิน พบว่า กลุ่มผู้ประเมินภายนอกที่มีคุณภาพสูงมีผลการประเมินสูงกว่ากลุ่มผู้ประเมินภายนอกที่มีคุณภาพต่ำในองค์ประกอบด้านประสพการณ์ที่เอื้อต่อประสิทธิภาพในการประเมิน บุคลิกภาพ เจตคติ คุณธรรมและจรรยาบรรณ และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานประเมิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, .05 และ .05 ตามลำดับ ส่วนองค์ประกอบด้านความรู้และองค์ประกอบด้านคุณภาพของเอกสารรายงานผลการประเมินสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

3. ผลการประเมินรูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 57 คน ที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการทดลองใช้รูปแบบการประเมินและมีความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินที่พัฒนาขึ้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พัฒนาขึ้นว่า มีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุมในระดับมาก และเมื่อพิจารณาโดยรวมทั้ง 4 ด้าน พบว่า มีผลการประเมินในระดับมากเช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการประเมินฯ ที่พัฒนาขึ้นระหว่างกลุ่มผู้ประเมินภายนอกที่รับการประเมินกับกลุ่มผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก (ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนผู้ประเมินภายนอก (ในทีมประเมินเดียวกัน) และตัวแทนสถานศึกษา) พบว่า ทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่แตกต่างกันทั้งในภาพรวม รายด้าน และประเด็นย่อย

4. ผลการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับประมวลผลการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก สำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ผลการวิจัยในขั้นตอนนี้ทำให้ได้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการประมวลผลการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอก และคู่มือการใช้โปรแกรมฯ ดังกล่าว โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นจะกำหนดให้ผู้ใช้ป้อนข้อมูลการประเมินคุณภาพผู้ประเมินภายนอกเป็นรายบุคคลตามรูปแบบการประเมินฯ ที่พัฒนาขึ้น โดยต้องป้อนข้อมูลให้ครบทั้ง 3 แหล่งประเมิน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนผู้ประเมิน

และตัวแทนสถานศึกษา ซึ่งในแต่ละแหล่งสามารถกำหนดจำนวนได้มากกว่า 1 คน โดยโปรแกรมจะทำการหาค่าเฉลี่ยในแต่ละแหล่งก่อนนำไปคำนวณตามสมการ ซึ่งโปรแกรมจะมีการโต้ตอบกับผู้ใช้ โปรแกรมอยู่เสมอ เมื่อใส่ข้อมูลครบถ้วนแล้วโปรแกรมจะทำการคำนวณคะแนนการประเมินคุณภาพ ผู้ประเมินภายนอกตามสมการคำนวณในแต่ละตัวบ่งชี้ จากนั้นก็จะดำเนินการปรับ ค่าคะแนนการประเมินเพื่อเทียบกับเกณฑ์ขั้นต่ำ และประเมินผลว่าผ่านเกณฑ์หรือต่ำกว่าเกณฑ์โดยโปรแกรมจะให้ข้อมูลการประเมินทั้งในภาพรวม องค์กรประกอบ องค์กรประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ ผู้ใช้โปรแกรมสามารถบันทึกข้อมูลหรือแก้ไขข้อมูลได้ นอกจากนี้ยังสามารถแสดงผลการประเมินทั้งทางหน้าจอ และเครื่องพิมพ์ได้ ผู้ใช้โปรแกรมสามารถศึกษาทำความเข้าใจวิธีใช้จากคำอธิบายที่กำหนดไว้ในโปรแกรมด้วยตนเอง (ปุ่มช่วยเหลือ) จากการทดลองใช้ พบว่า โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นสามารถประมวลผลการประเมินได้ถูกต้องตามสาระของรูปแบบการประเมินฯ ที่พัฒนาขึ้น

ผลการประเมินโปรแกรมฯ และคู่มือการใช้โปรแกรมฯ จากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จำนวน 4 ท่าน พบว่า โปรแกรมฯ และคู่มือการใช้โปรแกรมฯ มีผลการประเมินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาตามรายการประเมิน พบว่ามีผลการประเมินอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดทุกรายการ

บรรณานุกรม

- ศิริชัย กาญจนวาสี. ทฤษฎีการประเมิน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง การประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา : กรณีศึกษานิวซีแลนด์. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2544.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิค, 2542.
- The Joint Committee on Standards for Educational Evaluation. The personnel evaluation standards : How to assess systems for evaluating educators. California : SAGE, 1988.